

Скланенне прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду

Канчаткі прыметнікаў у назоўным і вінавальным склонах

9. Разгледзьце табліцу скланення прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду.

Скло-ны	Пытан-ні	Прыклады
Н.	які? якое?	жыв ^ы прыгож ^ы сін ^і кіт (агонь) (м. р.) жыв ^{ое} прыгож ^{ае} сін ^{яе} святло (н. р.)
Р.	якога?	жыв ^{ога} прыгож ^{ага} сін ^{яга} кіта (агню) жыв ^{ога} прыгож ^{ага} сін ^{яга} святла
Д.	якому?	жыв ^{ому} прыгож ^{аму} сін ^{яму} кіту (агню) жыв ^{ому} прыгож ^{аму} сін ^{яму} святлу
В.	якога? які? якое?	жыв ^{ога} прыгож ^{ага} сін ^{яга} кіта жыв ^ы прыгож ^ы сін ^і агонь жыв ^{ое} прыгож ^{ае} сін ^{яе} святло
Т.	якім?	жыв ^{ым} прыгож ^{ым} сін ^{ім} кітом (агнём) жыв ^{ым} прыгож ^{ым} сін ^{ім} святлом
М.	якім?	(аб) жыв ^{ым} прыгож ^{ым} сін ^{ім} кіце (агні) (аб) жыв ^{ым} прыгож ^{ым} сін ^{ім} святле

Параўнайце канчаткі прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду. **?! У** якіх склонах прыметнікі ніякага роду маюць тыя ж канчаткі, што і прыметнікі мужчынскага роду?

?! У якіх склонах канчаткі прыметнікаў ніякага роду адрозніваюцца ад канчаткаў прыметнікаў мужчынскага роду?

Якія канчаткі маюць прыметнікі мужчынскага і ніякага роду ў творным і месным склонах?

10. Спішыце сказы. Падкрэсліце ў іх дзейнік і выказнік.

1. На гары стаяў вялікі старажытны замак. Вучні ўбачылі вялікі старажытны замак.

2. Каля кошкі скакала малое кацяня. Бацькі падарылі Алесі малое кацяня.

3. Сіняе неба пакрывалася хмаркамі. Хмаркі пакрывалі сіняе неба.

4. Пасярод парку раскінулася прыгожае возера. Мы любім гэта прыгожае возера.

Вызначце склон прыметнікаў. Выдзеліце канчаткі і падкрэсліце апошнюю літару асновы. Які гук яна абазначае? Абазначце ў прыметніках націск.

Прыметнікі **ніякага роду ў назоўным і вінавальным** склонах маюць канчаткі **-oe** (пад націскам), **-ae, -яe** (не пад націскам).

Прыметнікі **мужчынскага роду ў назоўным** склоне маюць канчаткі **-ы** (пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных), **-і** (пасля мяккіх зычных і **г, к, х**). У **вінавальным** склоне яны маюць такія ж канчаткі, калі не абазначаюць прыметы жывых істот.

11. Прачытайце. У якую парў года спяваюць гэту народную песню? Якімі словамі апісваецца ў ёй жыта?

Юры, уставай рана,
адмыкай зямлю,
выпускай расу
на цёпл.. лета,
на буйн.. жыта,
на я́драністае,
на каласіст..!

я́драністае — буйное, пругкае, сакавітае

Знайдзіце ў сказе прыметнікі, вызначце іх род.
Спішыце, дапісваючы канчаткі прыметнікаў у вінавальным склоне.

Творчая хвілінка _____

Праспявайце вясновую песню-заклічку.

12. Прачытайце і адгадайце загадку.

Урадзіўся ён высок...,
шаўкавіст..., сінявок...
Апранае нас здавён...
Здагадайцеся, хто ён.

У. Мацвеенка.

здавён — здаўна, з даўніх часоў

Спішыце загадку, дапісваючы канчаткі прыметнікаў. Вызначце іх род, лік, склон.

Беларусь з'яўляецца адным з сусветных лідараў па вытворчасці лёну. Раскажыце, што вырабляюць з лёну ў нашай краіне.

13. Вусна складзіце па падказках алгарытм выбару напісання канчаткаў прыметнікаў.

1. Знаходзім у сказе

Вывелася апошн.. мал.. пухнат.. птушаня.

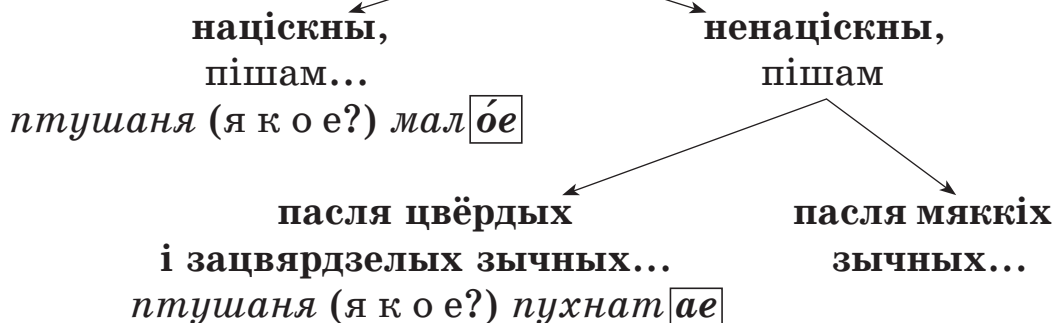
2. Вызначаем ..., ..., ... назоўніка.

Птушаня (н. р., адз. л., Н.).

3. Ставім пытанне да

Птушаня (я к о е?) *апошн.. мал.. пухнат..* .

4. **Калі канчатак**

14. Спішыце пары сказаў, дапісваючы патрэбныя канчаткі прыметнікаў. Вызначце іх род, лік і склон.

1. На беразе ракі рос высок.. малад.. клён. Каля дома лесніка дзеці ўбачылі высок.. малад.. клён.

2. Дзядуля расказаў унукам пра цікав.. здарэнне ў лесе. Цікав.. здарэнне надоўга запомнілася ўнукам.

3. Стаяла сух.. цёпл.. надвор'е. У сух.. цёпл.. надвор'е дзеці гулялі на вуліцы.

Канчаткі прыметнікаў у родным склоне

15. Прачытайце прыказкі. Чаму так гавораць?

Работа ў **добрага** гаспадара заўсёды знойдзецца.
З **пустога** збана ніхто не налье.

Летняга дня зімовым тыднем не заменіш.

Спішыце. Вызначце склон прыметнікаў. Абазначце канчаткі ў выдзеленых прыметніках і падкрэсліце апошняю літару асновы. Які гук яна абазначае? Абазначце ў прыметніках націск.

Прыметнікі мужчынскага і ніякага роду ў родным склоне маюць наступныя канчаткі:

- пад націскам — **-ога**;
- не пад націскам — **-ага** (пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных), **-яга** (пасля мяккіх зычных).

16. Замяніце літару ў канцы слова так, каб атрымалася новае слова. Падбярыце да кожнага назоўніка прыметнік.

Сом — ...

рачны

прыемны

Дапоўніце сказы спалучэннямі слоў, якія ў вас атрымаліся.

1. бывае вялікіх памераў. Тата злавіў
На верхняй губе ў ёсць доўгія вусы.

2. заўсёды падымае настрой. Хлопчык бачыў
... .. Мама пажадала дзіцяці

Вызначце склон прыметнікаў мужчынскага роду.

У прыметніках мужчынскага роду, якія абазначаюць прыметы жывых істот, у родным і вінавальным склонах канчаткі супадаюць.

17. Прачытайце спалучэнні слоў. Замяніце прыметнікі на супрацьлеглыя па значэнні.

Дрэннага гаспадара, зімовага надвор'я.

Дапоўніце сказы спалучэннямі слоў, якія атрымаліся.

1. У ўсе рэчы ляжаць на сваіх месцах. 2. Маленькае шчаня шукае 3. Сонечныя дні і цёплы дожджык — прыметы

Запішыце сказы. Вызначце род і склон устаўленых прыметнікаў, выдзеліце канчаткі.

18. Да назойнікаў з левага слупка падбярыце пары слоў з правага слупка. Запішыце спалучэнні слоў па ўзоры. Вызначце род і склон прыметнікаў, выдзеліце канчаткі.

галіна
дах
гладзь
справа

маленьк.. памочніка
раскідзіст.. дуба
лясн.. возера
суседн.. дома

м. р., Р.

памочнік

Узор. Галіна раскідзіст ага дуба, ...

Гаварыце правільна!

старо́га, ро́днага, малёнькага

19. Прачытайце сказы. Размясціце іх у такой паслядоўнасці, каб атрымаўся тэкст.

Моцнай дзюбай прабівае ён кару **вялік**.. дрэва. Пад карой **лясн**.. доктар адшуквае **маленьк**.. шкодніка і знішчае яго. Без **добр**.. дзятла не выжыве ні адно дрэва ў лесе. Ад **чорненьк**.. вока гэтаі птушкі не схавацца шкоднікам!

Запішыце тэкст, дапісваючы канчаткі выдзеленых прыметнікаў. Вызначце склон гэтых прыметнікаў.

❖ Дайце заглавак тэксту.

Канчаткі прыметнікаў у давальным склоне

20. Прачытайце прыказкі. Якая з іх усяляе ўважлівых, чулых, добразычлівых людзей?

1. Людскому воку ўсё відаць. 2. Апошняму госцю ці многа, ці нічога. 3. Шчыраму сэрцу і чужая болька баліць.

Спішыце. Знайдзіце ў сказах прыметнікі ў давальным склоне і вызначце ў іх канчаткі. Пастаўце націск у гэтых прыметніках. Падкрэсліце апошняю літару асновы. Які гук яна абазначае?

Прыметнікі **мужчынскага і ніякага роду ў давальным склоне маюць канчаткі:**

- пад націскам — **-ому**;
- не пад націскам — **-аму** (пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных), **-яму** (пасля мяккіх зычных).

21. Прачытайце скарагаворку і навучыцеся правільна яе вымаўляць.

Злому ветру голы клён
гнутка кланяўся сем дзён.
Зліцца вецер перастаў —
клён і кланяцца не стаў.

С. Шах.

А **гнўтка кланяўся** — *тут:* лёгка гнуўся

Знайдзіце ў скарагаворцы прыметнік у давальным склоне. Выпішыце яго разам з назоўнікам, да якога ён адносіцца. Выдзеліце канчатак у прыметніку.

Рм Які вецер называюць злым? Выберыце словы, якімі можна апісаць такі вецер: *марозны, халодны, свежы, цёплы, моцны, паўночны, сцюдзёны, ледзяны, слабы, лагодны.*

22. Пастаўце прыметнікі ў форму давальнага склону. Запішыце спалучэнні слоў.

Пасланне (*беларускі*) народу і (*Нацыянальны*) сход, ішлі насустрач (*моцны*) ветру, удзячны (*лепшы*) сябру, дапамог (*стары*) чалавеку, уручылі (*шаноўны*) ветэрану, узрадавалася (*лішні*) білету.

А **Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь** — найвышэйшы заканадаўчы орган нашай краіны, які прымае ўсе законы.

Выдзеліце канчаткі ў прыметніках. Растлумачце іх правапіс. З адным спалучэннем слоў складзіце і запішыце сказ.

Рм Хто звяртаецца з Пасланнем беларускаму народу і Нацыянальнаму сходу Рэспублікі Беларусь?

Гаварыце правільна!

старому, роднаму, маленькаму

23. Прачытайце спалучэнні слоў. Замяніце прыметнікі на супрацьлеглыя па значэнні.

Халоднаму дню, маленькаму веласіпеду, старому чалавеку.

Дапоўніце сказы спалучэннямі слоў, якія атрымаліся.

1. Усе радаваліся 2. Дзядуля падзякаваў 3. знайшлося месца ў татавым гаражы.

Запішыце сказы. Вызначце род і склон устаўленых прыметнікаў, выдзеліце канчаткі.

24. Выберыце правільнае выказванне і прадоўжыце яго.

У спалучэннях слоў **вялік.. возеру і вялік.. дому** прыметнік

а) мае розныя канчаткі, таму што

б) мае аднолькавыя канчаткі, таму што

25. З асобных слоў складзіце і запішыце сказы. Змяніце, калі неабходна, формы слоў.

1) Мама, прачытала, маленькі, сын, кніжку, цікавую; 2) Валя, даравала, крыўда, сябар, верны; 3) птушкі, радаваліся, сонца, вясенняе; 4) расказала, Аленка, брат, малодшы, гісторыю, незвычайную; 5) дзеці, вельмі, узрадаваліся, госць, дарагі.

Знайдзіце ў сказах прыметнікі ў давальным склоне. Вызначце іх род, выдзеліце канчаткі.

Канчаткі прыметнікаў у творным і месным склонах

26. Прачытайце скорагаворкі і навучыцеся правільна іх вымаўляць.

1. З жоўтым кошыкам — то Жанна, а з аранжавым — Мар'яна. (С. Шах.) 2. Над плотам барбарыс колкім веццем звiс. (С. Шах.)

Спішыце. Знайдзіце ў сказах прыметнікі ў творным склоне і выдзеліце ў іх канчаткі. Падкрэсліце апошнюю літару асновы. Які гук яна абазначае?

27. Прачытайце прыказкі. Чаму так гавораць?

1. У родным лесе і куст родны. 2. За агульным сталом яда смачнейшая.

Вызначце склон выдзеленых прыметнікаў. Назавіце іх канчаткі.

?! Як адрозніць прыметнікі творнага і меснага склонаў?

Прыметнікі мужчынскага і ніякага роду ў творным і месным склонах маюць аднолькавыя канчаткі: **-ым** (пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных); **-ім** (пасля мяккіх зычных).

Прыметнікі творнага і меснага склонаў трэба адрозніваць па назоўніках, да якіх яны адносяцца.

28. Спішыце. Выдзеліце канчаткі ў прыметніках і вызначце іх склон.

Гулялі ў яловым лесе, напайла смачным кампотам, сустрэўся з суседскім хлапчуком, ляціць у сінім небе, пакрылася белым снегам, сядзеў на высокім дрэве, спыніліся на рачным беразе, растуць на зялёным лузе.

29. Прачытайце спалучэнні слоў. Замяніце прыметнікі на супрацьлеглыя па значэнні.

Нясмачным малаком, на цвёрдым крэсле, з сумным настроем.

Дапоўніце сказы спалучэннямі слоў, якія атрымаліся.

1. Бабуля пачаставала ўнучку 2. Дзед сядзеў на перад тэлевізарам. 3. Сяргейка вяртаўся з запарка з

Запішыце сказы. Вызначце род і склон прыметнікаў, выдзеліце канчаткі.

30. Выберыце правільнае выказванне і прадоўжыце яго.

У спалучэннях слоў у **родн.. краі і над родн.. краем** прыметнік

а) мае розныя канчаткі, таму што

б) мае аднолькавыя канчаткі, таму што

Гаварыце правільна!

старым, родным, малёнькім

31. Дапоўніце сказы прыметнікам *сасновы* ў патрэбным склоне. Запішыце.

1. ... бор зачароўвае сваёй прыгажосцю. 2. Дзядуля не адрываў вачэй ад ... бору. 3. Птушкі спяваюць прыгожыя песні ... бору. 4. Кожную раніцу хлопчык любуецца ... борам. 5. Дзеці часта гуляюць у ... бары. 6. Падарожнікі трапілі ў ... бор.

Вызначце род і склон прыметніка *сасновы* ў сказах. Выдзеліце канчаткі.

Скланенне прыметнікаў жаночага роду

Канчаткі прыметнікаў у назоўным склоне

32. Разгледзьце табліцу скланення прыметнікаў жаночага роду.

Скло-ны	Пытан-ні	Прыклады
Н.	яка я?	жыв[ая] прыгож[ая] сін[яя] кветка
Р.	якой?	жыв[ой] прыгож[ай] сін[яй] кветкі
Д.	якой?	жыв[ой] прыгож[ай] сін[яй] кветцы
В.	якую?	жыв[ую] прыгож[ую] сін[юю] кветку
Т.	якой?	жыв[ой] прыгож[ай] сін[яй] кветкай
М.	якой?	(на) жыв[ой] прыгож[ай] сін[яй] кветцы

Параўнайце канчаткі прыметнікаў у розных склонах.

?! У якіх склонах прыметнікі жаночага роду адказваюць на адны і тыя ж пытанні і маюць аднолькавыя канчаткі?